

OB JUBILEJU

15. avgusta letos je minilo petindvajset let, odkar je na Angleškem izšla prva številka KLICA TRIGLAVA. Če bi takšno obletnico praznoval list na primer v domovini, bi to že bil čeden uspeh, saj smo videli rojstva zelo mnogih listov, pa tudi mnoge njihove smrti. V emigracijskih razmerah je taka 25-letnica tem bolj pomembna. Vzdržati toliko let ob zelo omejenem tržišču, z izključno prostovoljnim delom in ob ne velikem številu stalnih sodelavcev in dopisnikov, niso mačkine solze.

KLIC TRIGLAVA dejansko ni pričel izhajati kot političen list, saj je bilo vendar v prvih emigracijskih letih bolj važno, da so imeli Slovenci na britanskem otoku v svojem jeziku pisan list, ki jih je obveščal o dogodkih doma in v svetu ter pomagal premostiti začetne naselitvene težave. Britanska slovenska emigracija je bila zelo majhna in za KLICEM TRIGLAVA ni stala nobena blagajna. Začeli in prva leta vodili so ga slovenski rudarji, ki so žrtvovali svoj težko zaslužen prosti čas za skupno stvar. Nič ne zmanjša vrednosti te žrtve, če je bil list sprva razmnoževan. Žrtev postane celo večja, saj je na njihovih ramah ležalo tudi dodatno breme samega tiskanja.

Ko so se splošne in osebne prilike pričele spreminjati na boljše, je tudi list posvečal več pozornosti skupnim narodno političnim vprašanjem. S tem je kajpak začel postajati bolj sporen, pa čeprav je bil to prvi in edini slovenski list, ki je s pismi uredniku pod "Javnim mnenjem" in s članki pod "Razgledi" odprl vrata na stežaj svobodni diskusiji. S pritegnitvijo novih sodelavcev in dopisnikov, zlasti nebritanskih članov Slovenske Pravde, je list dobival vse močnejši politični značaj in zgubljal karakter lokalnega lista, dasi ni postal nikoli Pravdino formalno glasilo (to je bil istoimenski list).

Ta druga doba KLICOVEGA razvoja se je bližala zaključku v poznih petdesetih letih, ko so člani Slovenske Pravde spoznali brezizglednost Pravdinih dolgoletnih prizadevanj za politično konsolidacijo slovenskega zdomstva. Ko je potem 8. avgusta 1959 SP na IV. občnem zboru opustila svojo ustanovno programatsko Izjavo od 29. oktobra 1947 in v novih pravilih določila, da politični sklepi občnih zborov niso za člane več obvezni, ampak veljajo le kot priporočilo, se pričlenja tudi polna politična neodvisnost KLICA TRIGLAVA, dasi ostane list še vedno v last-

ništvu Slovenske Pravde, katera ga je formalno prevzela od začetne konzorcija na prelomu stoletja.

Ta tretja doba KLICA TRIGLAVA, je omogočila še širšo izmenjavo mnenj, pritegnila mnoge nove dopisnike in sodelavce različnih političnih prepričanj in pogledov, vse v duhu "pospeševanja svobodnega razpravljanja", (čl. 2 pravil Slovenske Pravde). S tem se je seveda dvignila raznolikost, vršina in kakovost pisanja, ob nenehnem prizadevanju po tehničnem izboljšanju tiska, kar spričo direktne metode gotovo ni lahko.

Na poročevalskem področju je časopis odpiral nova polja in v tem pogledu ob zelo omejenih materialnih sredstvih oral ledino, česar se ni hotel ali mogel lotiti noben drug časopis. KLIC TRIGLAVA je v tem pogledu vedno "odkrival nove Amerike," obravnaval bodoče probleme, ki se jih drugi listi ali posamezniki in ustanove niso lotevali ob zarodku, čeprav so se z njimi ukvarjali ali morali ukvarjati pozneje, ko so zoreli ali dozoreli. V tem je list v celoti izpolnjeval vlogo modernega in odgovornega tiska, ki se ni strašil raznih "tabujev" in "anatema", ampak jih zagrabil pri korenini in v jedru, ne glede na to, kaj bo kdo rekel.

Na gospodarskem polju je bil KLIC TRIGLAVA gotovo edinstveni list, ki je tekom dvajsetih let svojega izhajanja samo enkrat dvignil svojo naročnino.

Prehod na ofsetni tisk in s tem razširitev šta omogočili dalekovidnost in požrtvovalnost tistih članov Slovenske Pravde, ki so v okviru nalašč za to formirane Tiskovne zadruge Klica Triglava kupili zadevne stroje in sklenili prikladno delovno pogodbo z enim od svojih članov-tiskarjem za tisk KLICA TRIGLAVA.

Ko tako KLIC TRIGLAVA praznuje srebrni jubilej svojega neprekinjenega izhajanja, se zahvaljuje vsem svojim nekdanjim in sedanjim sodelavcem, dopisnikom, poverjenikom in priložnostnim pomagačem za njihovo požrtvovalnost in sodelovanje.

Istočasno pa velja polna zahvala in hvaležnost tudi vsem naročnikom, ki so KLICOV razvoj spremljali skozi vsa ta dolga leta in s svojo naročnino omogočali izhajanje lista. Brez njihove pomoči, brez njihove dobre volje, pa tudi brez njihovega potrpljenja, KLIC TRIGLAVA gotovo ne bi mogel obstati.

Prisrčna hvala vsem!

UREDNIK

OB 25-LETNICI

Pozimi 1947-48 je prispelo na Angleško nekaj sto Slovencev iz britanske zone Zahodne Nemčije. Večina so predstavljali bivši člani tkzv. Slovenske armije pod poveljstvom gen. Prezlja-Andreja, ki so se ob koncu vojne umaknili v Italijo pod zaščito 8. britanske armade. Poslani so bili najprej v Forlì in nato v taborišče Eboli blizu Salerno, od koder so odšli v razne kraje Italije v službo pri 8. armadi. Podobno pot so napravili tudi nekateri srbski oddelki, ki so se na podlagi sporazuma z Mihajlovičevim namestnikom gen. Miodragom Damjanovićem stavili pod poveljstvo JVvD (Jugoslovanske vojske v domovini). Vsa ta množica, ki je štela skoro 10.000 moških, je bila nato spomladi 1947 premeščena v britansko zono Nemčije delno zaradi incidenta, ki so ga izzvali titovski predstavniki v Neaplju, pri čemer je bil ubit titovski konzul, delno pa zaradi postopne evakuacije britanske vojske iz Italije. Na Titovo zahtevo so Britanci te oddelke strpali v bивše ujetniško taborišče v Munsteru in poslali posebno komisijo pod vodstvom gen. MacLeana, bivšega šefa britanske misije pri Titovem Štabu, da ugotovi, kdo je med njimi vojni zločinec. Medtem ko so bili po Titovem mnenju vsi ti ljudje zločinci, je MacLeanova komisija - po zaslišanju vsakega posameznika - odstranila iz taborišča menda osem "črnih," od katerih je bil baje samo eden, ki je odgovarjal britanski "karakteristiki" vojnega zločinca. In to kljub temu, da je preiskavo vodil Titu naklonjen MacLean. Med temi osmimi ni bilo nobenega Slovenca.

V Munsteru je potem prišlo do uradne razpustitve vojaških oddelkov in do proglatitve vseh za "razseljene osebe" (displaced persons). Bivši častniki so odšli v Diepholz, ostali Slovenci pa v Zeedorf, kjer so se na jesen začeli pripravljati za zaposlitev v Angliji in drugih zahodnih deželah. Nekateri so tudi vstopili v policijske oddelke v britanski zoni. V Zeedorfu je medtem prišlo do ustanovitve Slovenske Pravde, organizacije svobodnih in demokratičnih Slovencev, ki je v avgustu naslednjega leta začela izdajati v Angliji ciklostirani štirinajstdnevnik KLIC TRIGLAVA. Njegov osnovni namen v tisti dobi je bil, informirati slovenske naseljence v Angliji, ki niso obvladali angleščine, o dogodkih doma, v emigraciji in po svetu, kakor tudi držati med Slovenci zvezo, da bi se bolje počutili v novem okolju.

DELOVNI POGOJI

Izdajati časopis - pa čeprav ciklostiran - ni bila enostavna reč. Anglija je zaradi vojne precej pretrpela in zmanjkovalo ji je skoro vsega. Hrana je bila racionirana, obleko so prodajali na kupone in delavci so stanovali po barakah, ker so se premikali iz kraja v kraj kot so zahtevale vojne potrebe. V temu okolju so se znašli tudi novodošli Slovenci, ki so dobili zaposlitev v petih osnovnih industrijah - v premogovnikih, opekarnah, kamnolomih, poljedelstvu ter tekstilni industriji. Da bi začeli z redno izdajo KLICA TRIGLAVA, je bilo potrebno skoro šest

mesecev nabiranja papirja za razmnoževanje, matric, tiskarskega črnila, kovrt in drugih pripomočkov. Pri tem so pomagali številni Slovenci iz raznih krajev Velike Britanije. Uredništvo in upravo so sestavljali skupina slovenskih rudarjev v Tamworthu, na pol poti med Birminghamom in Derbyjem, ki je ves prosti čas posvetila izdajanju časopisa. Ako pomislimo, da je ta skupina rudarjev opravljala težko delo pod zemljo in vsak teden menjala šihte - en teden zjutraj, drug teden popoldne in tretji teden ponoči, si lahko predstavljamo koliko požrtvovanja je bilo potrebno, da se je list pojavljal brez zamude.

Po nekako enem letu je tedanji urednik Marjan Gorjup dobil povabilo, da tiska KLIC TRIGLAVA v lokalni tiskarni. Ker Angležem postavljanje slovenskega teksta ni šlo od rok, se je Gorjup pogodil s tiskarjem, da bo sam postavil tekst in bo zato cena tiskanja primerno znižana. To je bil dejansko takrat tudi edini način, da je tiskani časopis lahko finančno vzdržal. Po okroglo treh letih, odkar je KLIC TRIGLAVA začel izhajati, so se prilike med slovenskimi naseljenci v Angliji začele spreminjati. Večina se jih je že priučila angleščini, tako da niso več potrebovali slovenskih časopisov, da bi jih informirali o lokalnih in mednarodnih zadevah. Precej se jih je tudi izselilo v Kanado in Združene države, medtem ko so se preostali začeli usmerjati v razne poklice. Rudarska skupina v Tamworthu ni bila pri tem izjema. Z Gorjupovim odhodom je prenehala tudi prva tiskana oblika KLICA TRIGLAVA, ki je za tem zgubil svoj lokalni karakter in se prelevil v ciklostirani mesečnik. Bolj in bolj je postajal časopis, ki je obravnaval razne strani našega predvojne in medvojne življenja in se začel širiti tudi med Slovence v drugih deželah in kontinentih. Leta 1962 je prišlo v okviru 'Slovenske Pravde' do ustanovitve tiskarske zadrage, ki je leto zatem kupila offset tiskarski stroj in dva IBM pisalna stroja in se povezala s slovensko tiskarno Pika Print Ltd v Enfieldu, kjer sedaj že deset let izhaja KLIC TRIGLAVA v uredništvu Dušana Pleničarja, v offset obliki.

KOGA ZADOVOLJITI

S tem je še bolj stopil v ospredje namen, ki so si ga člani 'Slovenske Pravde' začrtali v svojih novih pravilih 8. avgusta 1959: "Potem ko smo člani 'Slovenske Pravde', združenja svobodnih in demokratičnih Slovencev, določili njen cilj - dobrobit slovenskega naroda, smo sklenili prizadevati si, da bi bili vsi Slovenci deležni:

Pravičnosti v socialnem, gospodarskem in političnem pogledu, ki je možna le, če državljani uživajo svobodo vesti, izražanja in združevanja; enakost v izkoriščanju najširših možnosti za osebni razvoj in napredek, in če obstoja vzajemno sodelovanje med posamezniki. Lena ta način bo zagotavljanje dostojanstvo človeka in edinost naroda." Člen 2. novih pravil pravi, da je namen Slovenske Pravde "delovati

POGLEJ NAPREJ

Pred dobrimi tremi leti je usoda bistveno izpremenila pot slovenskega naroda in številni tisoči Slovencev so bili prisiljeni zapustiti domače ognjišče ter oditi - kamorkoli, samo proč izpod komunistične diktature, ki je bila vsiljena našemu in mnogim drugim narodom Srednje in Vzhodne Evrope. Spodilo se je to ob vori svobode, ki so jo napovedovali Zavezniški. Naš narod je postal žrtev usodne naprave, ki je danes oditna vsemu svetu.

Velika slovenska begunska družina - razdeljena na taborišča v Italiji in Avstriji - se je v večji meri že vrnila in posamezne skupine so našle zaposlenja in kruha v prekomorskih deželah Severne in Južne Amerike ter Velike Britanije, medtem ko morajo mnogi še vedno prenašati neznanost življenja v DP-taboriščih, kjer so izpostavljeni nevarnosti raznih bolezni, ki niso povzročajo težave pri enigrirani nju, ker žal še ni toliko umiljenja in poketenosti na svetu, da se tem žrtvam masila da taboriščne mesele na njihove delavne sposobnosti - oziroma kot je to grenko in grobo ugotovil bivši interniraneec v Padovi in Dachau, ki ga danes muči jetika, - koliko konjskih sil so te žrtve sposobne proizvajati.

Posamezni Slovenci so si namreč poslali tudi v Belgiji, Franciji in Italiji, medtem ko se skupina slovenskih študentov miha celo v Španiji. Skratka morali bi reči, da smo se raztrosili po vsej svetlobi krogi in vsake poskušajo v tem težkem obdobju na kakršenkoli način - živeti. Živeti in preživeti dogodke do povratka v domovino, kjer se nahaja naš narod enako v borbi za viti ali n-bit, pol in bos, toda z enako trdno vero, da končno mora zmagati in zavladati demokracija, ki izstopa iz svetovne strpnosti nad brezobzirnim, fanatičnim totalitarizmom, ki vzhajal svet že dobrih deset let, odkar je udeleževan predstavnikov - meizem - prešel v napad. S svojimi tovarišči - inženirjem je bil inločen in borbe in ostal je še komunistični tretji izmed totalitarnih bratov, ki pa se sedaj polnoma preklajajo v napad.

Pod tem vtisom nam gre delo tudi lažje izpod rok. Čeprav nismo zaposleni v poklicih, ki bi si jih želeli, vendar smo zadovoljni, da sploh kaj delamo, da nam dnevi in meseci tečejo hitroje in lažje, da naše mišle niso v stalni napetosti - kaj in kje bomo jutri jedli, kakšno bomo zamašili luknje v šepih, ševilja in obleki -, karved kako si bomo s svojimi delom utvarili podlago za novo bodočnost. In sedaj nje zaposlitev nam nudi takšno priljubljenost. Vedeti moramo, da komunisti stiči poskušajo istisniti iz nasega naroda in naše socialne posledaj kajli koristi in da je zato nesmiselno upati, da je dovolj, da sedaj kajli rešim pade, pa da so spet vključili naš močeno dobro predvojno življenje v naši domovini.

POLITIČNO
NEODVISNI

KLIC TRIGLAVA

LONDON, 25. MAJA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 300.

V NOVI OBLEKI

V nenavadnih razmerah, katerih smo se pa v devetnajstih letih že kar privadili. Živimo Slovenci raztreseni v velikokrat zelo majhnih skupinah in je najčestje tisk edino sredstvo, ki vzdržuje stike med nami.

V domovini svobodna kritika ni dopuščena in je svobodno razpravljanje enačeno z razbijaško dejavnostjo. V takih totalitarnih razmerah tisk v svobodnem svetu nudi edino zanesljivo pot za stvarno kritiziranje režima. A da bi bilo kritiziranje res stvarno in ne le mlajenje prazne slame, je nujno potrebno dobro in stvarno poročanje.

In v resnici je poročanje predpogoj za vsako dobro zasnovano komentiranje. Če je naš cilj preudarno in trezno javno mnenje, potem je odgovorno, nepristransko poročanje prva osnova. Če je naš ideal demokracija, potem moramo dopuščati različna mnenja, nuditi pa moramo osnovo resničnih dejstev, na katerih bodo mnenja osnovana.

Nekajkrat so nas nekateri naročniki grajali zaradi tega. Trdili so, da smiselna ideološka emigracija in da zato ne gre, da bi poročali o rečeh, ki da nam posredno izpodkopujejo tla pod nogami. Naše stališče je bilo od začetka v vsem zamejskem tisku edinstveno in tokom časa so nam v večji ali manjši meri sledili drugi slovenski in neslovenski listi. Mi smo smatrali bralca, ki se loti 'Klica Triglava' v največjih primerih človeka, ki vzame razmišljanje resno. Če ima torej dovolj pameti, da razume, kar je tiskano, potem mora biti tudi toliko bister, da bo vesti postavil v pravilno perspektivo. Naši uvodniki na prvih straneh mu skrb v tem nekoliko pomagajo, a ne zaradi tega, da bi mu solili pamet - ampak da bi preko njih zvedel za naše mnenje. Vse to je tudi razlog, da ločimo med uvodniki-komentarji in poročili-vestmi ter da se pri pisanju ne predajamo čustvom in doktrini. Vedno predpostavljamo namreč, da imamo opravka z resnimi bralci, ki mislijo z la stno glavo in da potrebujejo poročila, na podlagi katerih si potem radi sami izoblikujejo mišljenje. Obenem tudi predpostavljamo, da so naši bralci strpni in trezni demokrati, ki spoštujejo pametno in odgovorno stališče, pa čeprav se z njim ne strinjajo. Vedno pa smo pričakovali, da jih bo objavljenost stališča izžvalo, da bodo nanj odgovorili v pisnih urednikih. Nič se ne bojimo, da bodo užaljeni pustili vse skupaj, če jim kaj ne bo všeč.

Taka prepričanja so nas vodila skozi 299 števk in nas pripeljala do 300. - v novi obleki, ki pa jo bomo po začetnih poskusih skušali še izboljšati. Prepričani smo, da bomo z 'novim' 'Klicem Triglava' dostopni širšemu krogu bralcev. Za-

OTON ZUPANČIC

23. I. 1878.—11. 6. 1949

O, domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiš me s čim grevom v duši:
Kdor se naučil ni kot papagaj
besed svecnih, svete hrane tui
Kdor noče lazi dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehačje v suhi.
Glej, smesna krinka, opici obraz—
to boginja življenja je pri nas!

Pesem mladine.

S to pesmijo je pokojni Oton Zupančic povedel slovensko mladino v novo svetlobo, v svetlobo, v katerem naj bi se Slovencem zjasnila vrnena, kot je zdel Preseren, ob cigar stoletni rojstva je gornja pesem nastala.

Kakor Preseren, tako nam je tudi Zupančic ustvaril nesteto stvaritev, ki so neumrljive, trajne in vselej aktualne. ... A kolika ironija usode, da so se gornje vrstice tako tragico obrnile proti svojnemu lastnemu ustvarjalcu!

23. januarja 1878 se je na Vinici v Beli Krajini rodil Oton Zupančic. V dijaskih letih se je seznanil s Kettejem, Murmom in Cankarjem in tako se je ustala četvorica velikih pesniških talentov, ki so povedli slovensko poklopstvo na evropska obzorja.

Zupančic se je sprva oglašal v "Dom in Svetu" in kasneje v "Zvonu", z mladinsko pesmijo pa v "Vrtici" in "Angeleki". Leta 1899 pa je izdal prvo samostojno pesniško zbirko "Časa opojnosti", ki so ji naslednje leto sledile "Pisane", zbirka mladinske poezije. Leta 1901 je izšla zbirka "Čez plan", nato pa 1908 "Samogovori". 1912 druga mladinska zbirka "Lahkih nog naokrog". 1915 poznana mladinska knjiga "Čičiban" in "Sto ugank", leta 1919 "Mlada pota". 1920 pa zmagoslavna zbirka "V zarje Vidove". Poznana je poleg tega tudi njegova tragedija "Veronika Deseniška", ki na stavljeni prevodi in tuji slovesti, zlasti se prevodi Shakespearjevih tragedij.

Po "ovoboditvi" leta 1945 je izšla zbirka pesmi pod naslovom "Zimzelin od svetlobe", ki pa je le se med odsev Zupančičeve stvariteljske sile in v njej /zbirka vsebuje pesmi iz časa okupacije, ko je Zupančic molčal /zaman iscal celo vroce, resnično vzgajajoče rodoljubne pesmi, ki bi naj bile plod njegovega "kulturnega molka" in odpora proti okupatorju.

To bi bil kratek opis Zupančičeve literarne seve, vsklikor se bo se odzval ob pregledu njegove literarne zapuščine, o cemer bomo gotovo kaj slišali.

Zupančičovo delo je obsežno in na visini ter mu je kot tako upravičeno prineslo naslov drugega največjega slovenskega pesnika. Njegova pesem je tako bogata, tako razkosna, da se mora človek v resnici zadiviti, kako neizmerno je bogastvo naslega jezika in kako velika je njegova sposobnost za izražanje človeških čustev, koliko drznih primer in nernih občutj moremo izraziti z njim.

Ako bi Preserna imenovali narodnega pesnika, pesnika vsi in vsakogar, potem moramo povedati, da je Zupančic v svojih delih nekaj "aristokrat", njegova pesem je mestoma tako razumska, da skoraj prehaja v genialno formulirano filozofiranje, dotikajoče se najtežjih problemov človeške

notranjosti; njegov jezik je pristna narodna govorica, vendar tako poplemtena, da moremo govoriti o briljanti, ki je sicer se sam po sebi velike vrednosti, a ga je penik s svojim besnim poslušom in občutjem obrnil in mu dal se vse lepši in plemenitejši sijaj.

Kes je vsekakor, da je Preseren narodu bolj poznan in tudi priljubljen, — to mu tudi znova in znova potrjuje naslov prvega pesnika. — Preseren je bil pri preprostem narodovemu mišljenju, elementarnem, je preprostejši; vendar je tudi Zupančic nesporno za vselej zapisan v narodovo dušo; nekatere njegove pesmi so celo ponarodele in Čičiban bo gotovo vselej prijatelj naše mladine. Njegovo delo je prebrati naše slovestno, mu odprlo nova pota in možnosti ter bo se dolgo, dolgo opajalo mlado cvetje naslega poklopstva.

Tragično pa je, da tudi Zupančic ni mogel izvesti v melodijo naslega naroda, kot poln, vseskozi harmoničen akord, ter da stoji danes narod z mešanimi občutki ob grobu svojega pesnika, "ljidskega pesnika", stavitelja tolikih "ognjevih poslanic na narod", buditelja narodne zavesti, glasnika "zarji Vidovih".

Kakor so nam tako zgodaj omahnili v smrt Murto, Kette in Cankar in se nam je vselej ob njih spominu pojavljalo vprašanje: kakšno vianje bi se dosegli, ako bi jih smrt ne pokosila, tako se nam je ob Zupančicu in njegovem delu zdela, da raste sredi med nami človek, mož, "vzr gore hrast", mož, ki mu pesem zveni ob kovanju življenja, mož, ki nas bo povedel skotit nos, mož, ki nam je v onih težkih casih ob sacedu stoletja zapel:

Sokoli in ori vde, da je dan!
mož, ki je v silni zavesti boljše bodočnosti in
hrepenju po njem zaklical vsem, zalostnim in
omahljivim.

O, sonce je! Je, ker ga slutimo.
ker ga v globini duše cutimo!
mož, ki bi nam postal resnični heroj, pravi Orfej!

Ako odvratno od sebe vse težke, stranske spomine, ako zadržimo v sebi vse bolečine iz zatleno usesa, pred smrtinimi krikli tisocev ter pogledamo na Zupančičovo življenjsko pot z očmi resnične strpnosti in demokratičnosti, potem ne moremo obsojiti človeka Zupančica, da se je v dneh najtežje priokupnje priklijuci ideji, ki je nas narod telesno in duhovno zaslužila in mu ugasil zarje Vidove za vde ko koliko časa.

Moremo in moramo pa obsojiti pesnika Zupančica, ker je svojo umetnost, svojo vzviseno muzo usmeril političnim interesom današnjega režima v Jugoslaviji ter s tem zanikal prvi in največji pogoj umetnosti, brez katerega umetnost izgubi svoj pravi smoter: svobodo umetnosti, svobodo umetniškega ustvarjanja!

Ako je Zupančic kot pesnik leta 1941 proglasil "kulturni molk", kot znak pasivnega odpora proti tuji ideološki fašizma, ki je zavajal tudi našim narodom, bi bil to isto delano steriti tudi leta 1945, ko je nad narodom zvaldal komunizem, ideja, ki je nasemu narodu prav tako tuja, kot fašizem, pa četudi so nje nosilci bili sinovi naslega naroda!

Ne moremo obojati nikogar, ki je leta 1945 ostal v domovini in je lojalen napram današnjemu režimu; obojujemo pa ljudi, ki so umetnost, ki je nadstrankarska in nadpolitična, ponirali na nivo politične propagande.

KLIC TRIGLAVA o sebi:

Rodil sem se na Veliki Šmaren, 15. avgusta 1948 v enem od delavskih taborišč v srednji Angliji. Prva oblekica, ki je pokrila mojo nagoto, je bila zelo skromna: reven povojni ciklostil papir, matrice, ki so komaj vzdržale nekaj sto izvodov na zgarani nekoč vojaški mašinci... Toda že po enem letu so mi dali čedno novo obleko - tiskali so me v pravi tiskarni, sicer na nekam čudno dolgem formatu, in pozneje so mi oskrbeli celo sičnike. Toda moje veselje je trajalo zelo kratko dobo, menda eno leto, če se prav spomnim, nakar so me poslali nazaj na ciklostil. Toda to je bil nov stroj in tudi tipkali so me že na dveh krajih in matrice pošiljali v tehniko po pošti. Zaradi tega so me iz 14-dnevni-ka naredili mesečnika, vendar pa v dvojnem obsegu. In, ljudje božji, to je trajalo celih 14 let. Ko pa sem dosegel svojo 300. številko, so me začeli vrteti na ofset. To je tudi v veliki meri omogočilo, da so me začeli bolj kupovati po Evropi in v obeh Amerikah.

Le domači Slovenci v Britaniji - z nekaj izjemami - me še nočejo priznati za svojega. Kaj hočete: 'Nihče ni prerok v lastni domovini...'

za uveljavljanje politične demokracije v slovenski državi in v skupnosti jugoslovanskih narodov ter za zaščito narodnih manjšin s tem, da proučuje politična in splošno družbena vprašanja ter pospešuje svobodno razpravljanje."

Naši bralci so se mogli sami prepričati, ali je KLIC TRIGLAVA pri tem uspel ali ne. Tak značaj časopisa seveda ne more zadovoljiti vseh, niti nima tega namena. Kot časopis, ki je odprt vsem civiliziranim ljudem ne glede na njihovo politično ali če hočete svetovnonazorsko prepričanje (pri čemer tudi marksisti niso izvzeti), povzroča stalno in ponovno razmišljanje o slovenskih, jugoslovanskih in mednarodnih vprašanjih, ki zanimajo tako ljudi v emigraciji kot ljudi doma. In čim manj je možnosti za tako vsestransko razmišljanje doma, tem bolj obstaja potreba za nečim takim kot je KLIC TRIGLAVA zunaj. Razumljivo je, da to ne more biti vseč niti režimu doma niti onim v emigraciji, ki niso v prid takega vsestranskega in svobodnega izražanja. Resnica pač bode tistega, ki se resnice boji. A ker resnice ne poseduje samo ena stran, jo je treba videti z obeh strani. Zato se KLIC TRIGLAVA ob tem jubileju zahvaljuje vsem, ki so mu na tej poti pomagali in še pomagajo in vabi vse brez razlike, da se ga tudi v bodoče poslužujejo kot sredstva civilizirane izmenjave mišljenj in informacij. Pred leti so nas počastili tudi titovski predstavniki v Londonu, ki so izrazili pripravljenost, da sprejmejo KLIC TRIGLAVA v svojo družčino, ako "malo ublažimo ton". Po drugi strani nam je bilo dano na znanje s strani vrhov Narodnega odbora v Buenos Airesu, da so nas enako pripravljeni priznati, ako spremenimo svoje stališče napram "katoliškemu taboru". Za naše bralce in naročnike, ki sledijo pisanju KLICA TRIGLAVA, komentar najbrže ni potreben.

ALOJZIJ ZUPAN
tajnik Slovenske Pravde

Pred dvaindvajsetimi leti...

/20. avgusta 1951 je izšla 75. številka KLICA TRIGLAVA. Temu malemu jubileju je tedaj uredništvo posvetilo uvodnik, v katerem je na jedrnat način, vendar pa v zelo poljudni obliki, obrazložilo zamisel lista. Ker so misli še vedno sodobne, jih v celoti ponatiskujemo ob današnjem 25-letnem praznovanju. Ur./

"Lahko je izdati časopis. To se pravi, kaže, da je prav prijetno preganjanje časa sestaviti in natisniti eno številko. Potem pa nastopijo težave. Začujejo se tožbe o denarju, ki ga primanjkuje, na tistem pa primanjkuje tudi izdelane snovi in celo misli, ki naj bi polnile sledeče številke. Takih primerov je bilo več tudi v našem slovenskem emigracijskem tisku. Vse to potrjuje staro resnico, da se prava veljava kaže šele z vztrajnostjo. Že iz radovednosti prebereš nekaj novega, a pri daljšem izhajanju časopisa so važni tudi stalni bralci, stalna zanimivost in po drugi strani urejeno gospodarstvo ter vztrajni delavci.

S to mislijo na težave, ki so za nami in tiste, ki jih moramo še sproti premagovati, se z malim ponosom oziroma na številko petinsedemdeset, ki jo nosi naša

današnja izdaja.

Pišočemu delu sodelavcev uhajajo misli k mažočim tovarišem, ki mesec za mesecem proizvajajo črno na belem naš KLIC. Recimo, da imajo prvi zadoščenje, ko berejo plodove svojih misli. Toda kakšno zadoščenje imajo drugi od mazanja z barvo, jeze z matricami in izgubo lepih uric dragocenega prostega časa? Morda je isti občutek v mnogo bolj aktivni obliki, ki navdaja dokaj naših bralcev? Kljub skromni obleki si KLIC TRIGLAVA utira pot k visokemu cilju, katerega prezirajo mnogi časopisi.

Pri tem se ne moremo kaj krepko opirati na svetla izročila mogočnejših slovenskih prednikov iz predvojnih let. Slovenski tisk tiste dobe je bil ostro razdeljen na klerikalnega in liberalnega, kakor sploh vse življenje, ne samo politično. Pojem "neodvisen" in celo "objektiven", "nepristranski", je v tisti razcepljenosti pameti postal neznanška pregreha.

Pogledali smo po svetu in si ogledali mogočni tisk držav, ki so steber svobode v današnjem svetu. Doznali smo, da prav tisk pri vseh napakah in pomanjkljivostih s svobodnim obveščanjem, nepristranskim poročanjem in s svobodnim izražanjem mnenja v neizrečeni meri podpira svobodo in omogoča demokracijo.

Ideal svobodnega demokratičnega tiska stoji kot svetlo nasprotje totalitarnim pogledom, ki smatrajo ljudi za bedaste ovce: poročaj resnično in pravično, bralci si bodo s svojo pametjo ustvarjali svoje mnenje.

Ob tej misli ledeno spreleti mnoge osebnosti, v politiki in drugod. V strahu in jezi trepetajo, da bi bile razgaljene njih slabosti, kajti nihče ni popoln. Predstavljajo si v svojih piškavih možganih, da bi bilo konec reda, ako bi padli z oblakov popolnosti, kamor jih je postavila njih domišljavost in prilizovanje njihovih bližnjih. Toda resnica, da nihče ni popoln, ne more škoditi. Pametni to itak vedo; dobro bi bilo, da bi vsi postali pametni.

Pogoj demokracije je spoštovanje mnenja drugih. Dopustiti moraš možnost, da nimaš vse prav. Več glav več ve; tudi druga plat zvona je potrebna. Iz vseh teh enostavnih misli, ki jih nudi zdrava pamet, izhaja v tem listu nagnjenje, da z veseljem žrtvuje prostor za "Javno mnenje" in "Razglede". Na ta način dobe priliko tudi ljudje, ki ne pripadajo skupinam in ne izdajateljem časopisov, da izrazijo svoje mnenje. Namesto da bi po stari navadi na tistem godrnjali, morejo javno napisati, kar jih tare. Sile, ki bi se sicer trošile ali pa bi žrle veselje do vsega slovenskega, privro na dan v naših vrsticah in doprinesejo svoj delež k izboljšanju splošnosti: včasih nudijo vsaj zrno dobrega, včasih pa služijo le kot senca, da poudarijo druge svetle dobre misli.

Seveda ima tudi list svoje mnenje, katero je skupek mišljenj mnogih sodelavcev in torej že zato redno krepkejšo od mnenja poedinca. In prav jasno je, da ga bo list izražal in da s tem more vplivati na dokajšnje število bralcev, v dobrem ali slabem smislu. Edino pravično je, da izbiro prepustimo posamezniku, ki se mora zavdati, da bere mnenje lista. Zato je tem boljše, čim strožja je ločitev poročil od mnenja lista.

Skromen in majhen KLIC TRIGLAVA si je tako privoščil nekaj velikih misli. Ne drugi slovenski listi ne
(Konec na 7. strani spodaj)*

Osnutki novih 'ustav' v Jugoslaviji

Letošnjega junija in julija so v Jugoslaviji objavili že leta 1971 napovedane osnutke novih besedil zvezne in republiških ustav.

Za uvod sledečim pripombam k tem osnutkom želim pojasniti, zakaj sem v naslovu besedo "ustav" postavil med narekovaje. To sem storil zato, ker tudi nova ustavna besedila potrjujejo, da je partija (Zveza komunistov) nad ustavnimi določili. V smislu (istih) "temeljnih načel" v vseh novih ustavnih osnutkih, zveznem in republiških, Zveza komunistov ohranja svoj nad-ustavni položaj in vlogo kot "organizirana vodilna idejna in politična sila." Osnutki sicer omenjajo, da je Zveza komunistov za izvrševanje svoje vodilne vloge "odgovorna"; ne povedo pa komu je odgovorna in kako. Nobena od v ustavi navedenih "pravic" ljudi, narodov, republik, Zveze, njihovih skupščin in drugih ustavnih organov ne vključuje nikake opredeljene odgovornosti Zveze komunistov tem formalnim ustavnim subjektom in ustanovam. Partija tudi poslej ostaja izven ustave in tako ohranja svojo "vodilno vlogo" nad ustavnim sistemom. Dejanski (v razliki od formalno-ustavnega) sistem in režim, ki ju "vodi" Zveza komunistov, sta zato bistveno neustavna. Zveza komunistov vlada po lastni volji. V ustavnih osnutkih določeni nosilci "samoupravljanja" in oblasti niso izvirni, temveč so podvrženi samovolji nadustavne partijske "vodilne sile."

KRATKOTRAJNOST IN DOLGOVEZNOST

V Jugoslaviji proglašajo nove ustave vsakih deset let - 1953, 1963, 1973 - češ da to zahteva dialektično spreminjanje družbenih odnosov. (Sedanje ustavne osnutke pa upravičujejo tudi z dejstvom 42 naknadnih dopolnil k ustavi iz leta 1963, ki da so prvotno ustavo tako zelo spremenila, da je že zato postalo potrebno napisati nova celotna besedila.) V nasprotju s to jugomarksistično teorijo "ustave" kot orodja "subjektivnih sil" za predeterminirano preobražanje družbe velja omeniti primer Združenih držav, ki že skoraj dve sto let žive v okviru iste kratke in jedrnate ustave in so se iz skromne agrarne kolonije razvile v najbolj napredno deželo na svetu.

Poleg dejanske neustavnosti in kratkotrajnosti pa imajo ustave v Jugoslaviji še tretjo značilnost svoje vrste - njih besedila so tako dolgovezna in gostobesedna, da je težko razbrati in razumeti njih operativne določbe. Osutek nove zvezne ustave ima poleg petih strani (kvaralnih) "temeljnih načel" 378 členov na 43 straneh slovenska pa celo 434 členov na 50 straneh! Ustavni strokovnjaki - ki očitno niso imeli dosti besede pri urejanju teh besedil - bi v objavljenih osnutkih našli mnogo ponavljanja, nejasnosti in celo očitnih nasprotij.

SLABOSTI SLOVENSKE USTAVE

Po centralističnem udaru 1. decembra 1971 je dejanska oblast v Jugoslaviji osredotočena v osemčlanskem Izvršnem biroju Jugopartije; s tem je bila pregažena

težko priborjena avtonomija republiških partij in še bolj zmanjšana precejšna mera relativne samostojnosti državnih organov. Z lanskim Titovim "pismom", ki ga je podpisal tajnik Izvršnega biroja Stane Dolanc, je režim obnovljenega "demokratskega centralizma" dobil svoje smernice - mimo veljajočih ustav Zveze republik in njihovih dopolnil iz junija 1971. Novi režim ni mogel preprečiti objave že prej najavljenih osnutkov novih ustav, povzročil pa je, da vsebujejo njih besedila značilne odklone od ustavnih dopolnil iz leta 1971.

Osutek nove slovenske ustave je slabši od zveznega. V njem so iz osnutka zvezne ustave poleg "temeljnih načel" skoraj dobesedno prepisani številni in dolgi členi o "družbenoekonomski ureditvi," o "temeljnih družbenopolitičnega sistema," o "svobodah, pravicah, dolžnostih in odgovornosti človeka in občana," o "sodstvu in javnem tožilstvu" itd. - skupno dobri dve tretjini ustavnega besedila. V zadnji tretjini, ki govori o funkcijah in organizaciji slovenske republike, pa najdemo poleg petih zborov republiške skupščine še naslednje zborne organe slovenske republike: "Splošni zbor republike," "Republiški svet," "Svet republiških sekretarjev," "Predsedstvo republike," "Predsedstvo republike v širši sestavi" in "Svet Predsedstva republike." Če k temu prištejemo še "Interesne skupnosti" in neštete "Delegacije" ter paralelne organe partije, sindikatov in Socialistične zveze - ki so vsi vzdrževani iz davčnih sredstev enako kot množični aparat državne uprave - mora biti Slovenija (obenem z drugimi republikami in Zvezo) dežela s sorazmerno najdražjo državno organizacijo. Vtis je, da hočejo in rabijo čimveč političnih sinekur, finančnih in naslovnih, kot nadomestek za vladanje, ki je pridržano ozkemu partijskemu aparatu.

K tem splošnim slabostim in pomankljivostim slovenske ustave bi dodal še eno posebno, ki ilustrira strokovno šibkost sestavljalcev slovenske ustave. V naštevanju funkcij slovenske republike (člen 308) osutek nove slovenske ustave omenja (točki 9. in 10.) "varstvo in skrb" za "narodnostni značaj" italijanske in madžarske manjšine in pripadnikov "drugih narodov in narodnosti Jugoslavije"; v nobeni točki tega člena o funkcijah slovenske republike pa nista omenjeni "varstvo in skrb" za ohranitev in razvoj slovenskega naroda.

SPREMEMBE V ZVEZNI USTAVI

Poglavitna sprememba je v osnutku nove zvezne ustave. Ustavna dopolnila iz junija 1971 so določala, da mora Zveza v izvrševanju svojih gospodarskih in finančnih (in deloma tudi zunanje-političnih) pristojnosti odločati na osnovi predhodnega soglasja republik. Osutek nove zvezne ustave formalno ohranja to konfederativno načelo, obenem pa predvideva "začasno" večinsko odločanje v "nujnih" zadevah, kadar o le-teh ne bi prišlo do takojšnjega soglasja vseh republik (členi 274, 275 in 276). Tako so osutek nove zvezne ustave prikrojili

"demokracičnemu centralizmu" režima, ki je izšel iz decembrskega udara 1971.

Ustavna dopolnila iz junija 1971 niso spremenila skupščinskega sistema; to je takrat bilo izrecno zadržano za napovedana nova ustavna besedila. Vse do decembrskega udara 1971 je prevladovalo mnenje, naj bi v skladu z osrednjim pomenom ustavnih dopolnil iz junija 1971, ki so bistveno zmanjšale zvezne pristojnosti, nova zvezna ustava od dosedanjih petih zborov zvezne skupščine ohranila samo Zbor narodov kot edino zvezno zakonodajno telo. Sedaj objavljeni osnutek nove zvezne ustave pa predvideva dva zbora - Zvezni zbor in Zbor republik. Značilno pa je, da je tudi sedanji režim ponovno centralizirane partijske oblasti moral vsaj formalno obdržati dvoje konfederativnih načel ustavnih dopolnil 1971: načelo paritetnega zastopstva republik v obeh predvidenih zveznih zbora (in v zvezni upravi) in načelo predhodnega soglasja republik k pomembnejšim zveznim odločitvam. V tem je videti potrdilo, da se tudi sedanji režim zaveda, kako globoko je proticentralistično razpoloženje v deželi.

Poleg nadustavnega položaja partije je največja pomanjkljivost osnutka nove zvezne ustave, da ne spreminja organizacije vojske. Tudi po novem ustavnem besedilu ostane vojska centralizirana z ogromno srbsko večino v oficirskem zboru, s srbskim poveljevanjem in vojaškim poukom. Tako se nadaljuje petdesetletna praksa, da vojska služi kot prevratniško orodje centralističnih političnih sil kot se je izkazalo 6. januarja 1929, 27. marca 1941, in 1. decembra 1971.

Dokler ne bosta vloga in odgovornost Zveze komunistov usklajeni z ustavnim sistemom in dokler ne bo tudi vojska, kot ostale državne ustanove, organizirana po republikah in zvezno koordinirana v paritetnem štabu, bodo vse ustave in zakoni ter politični dogovori v Jugoslaviji prepuščeni na milost in nemilost partijsko-vojaškega centra v Beogradu. Ako ta osnovna neustavnost ne bo odpravljena pred Titovim političnim odhodom, je treba računati z velikimi nevarnostmi.

KAJ PA VOJSKA?

V Jugoslaviji je razširjeno mnenje, da Tito ne zaupa nikomur več. Ivan Mišković je bil pri njem silno v časteh, pa je vseeno odletel. Slovenec Vrhunc je bil Titov generalni tajnik, pa se ga je nenadno znebil. Govori se, da so Dolancu dnevi šteti in da ima pri vseh teh spremembah svoje prste vmes Jovanka Broz. Medtem ko Tito tako odstavlja in prestavlja svoje sodelavce in podrejene, se ljudje doma zaskrbljeno sprašujejo, kam vse to vodi in kaj bo, ko Tito umre.

Pri tem se posebno pogosto pojavlja vprašanje "Kaj pa vojska?", oziroma jugoslovanska armija, če želimo biti uradni. Do pred kratkim je bil odgovor navadno, da na vojsko ni računati, ker je partijska in da bi tako in tako šla na sovjetsko stran, kolikor partije ne bi več ubogala. Argumentov za tako ceno ni bilo težko najti: 99 odstotkov oficirjev je partijcev, vodilni generali so po vrsti stari ali predvojni ali medvojni člani KP in nekaj oficirjev je svoje dni celo zbežalo k sovjetom. Tudi so med

liberalizacijo oficirji kvečjemu zgubili privilegije, tako da bi bilo komaj mogoče verjeti, da bi bili za reforme posebno navdušeni.

Vendar: ali je res tako? Popotniki iz Jugoslavije poudarjajo, da so se razmere spremenile. Biti partijec danes ne pomeni več isto kot nekdanje - Tripalo, Nikezić, Jovanović, Kavčić, Dapčevića itd., so bili tudi partijci, a so vendar začeli misliti po svoje. Stare monolitnosti ni več in marsikdo se je moral prisiliti k mišljenju, ko so se stvari začele spreminjati na vse strani. Zakaj naj bi to veljalo tudi za oficirje? Najbolj nešolanih gošarjev so se znebili že davno, šolani ljudje pa končno le začno misliti. Veliko oficirjev se je celo vežbalo na Zahodu in niso mogli stalno mižati, da ne bi ničesar videli. Končno je dosti mladih ljudi šlo tako k partizanom kot v vojsko iz narodne zavednosti bolj kot iz komunizma. Prilagajali so se, dokler je bil komunizem premočen in je bil celo videti edina rešitev, toda danes?

Marsikdo v Jugoslaviji zato upa, da bo vojska nasopila svobodoljubno na zunaj in na znotraj. (ds)

DRUGA KNJIGA DJILASOVH SPOMINOV

V začetku avgusta je bilo v mnogih časopisih in revijah brati recenzije najnovejše knjige Milovana Djilasa z naslovom "Spomini revolucionarja," ki je nadaljevanje spominov na otroštvo v Črni gori "Dežela brez pravice." Naj omenimo le recenzijo v londonskem TIMESU 9. avgusta. Ta ogled je zanimiv zato, ker kaže, kaj tujec predvsem opazi, ko knjigo čita.

Timesov ocenjevalec, Iverach McDonald, poudarja, da so Djilasovi spomini razlikujejo od spominov mnogih starejših revolucionarjev predvsem po tem, da je Djilas prišel na oblast. Iz tega razloga so tudi neposredno pričevanje o moderni zgodovini.

Kot tako pričevanje navaja McDonald Djilasovo trditev, da je Tito takoj po nemškem napadu 1941 - druga knjiga spominov se nanaša na razdobje 1929-1941 - postavil za cilj, da se komunisti polaste oblasti po nemškem porazu in da preprečijo kateri koli drugi organizaciji ali stranki, da bi prišla na vlado. Djilas pravi, da so se komunisti s tem odrekli prejšnjih načrtov, da bodo delali za demokratsko in narodno revolucijo v sodelovanju z drugimi vsaj v prehodni dobi.

S tem priznanjem Djilas pojasnjuje tudi obnašanje komunistov v Sloveniji. Ko je decembra 1941 Osvobodilna fronta izdala "dekret" o tem, da prepoveduje borbo proti okupatorju izven svoje organizacije, komunistično vodstvo OF ni ravnalo samovoljno, temveč je izvajalo Titova navodila.

Drugo priznanje, ki ga McDonald podčrtava, je poročanje o tem, kako so jugoslovanski komunisti dobivali denar iz Moskve, in sicer je Kominternina pošiljala svoj mesečni prispevek. Tudi Tito je prinesel denar s seboj, ko se je vrnil iz Sovjetske zveze 1939. Tujega opazovalca preseneča amaterstvo, s katerim so se Djilas, Ranković in tovariši lotili revolucionarnega delovanja - Tito je bil po večini v Parizu -, pa tudi slabost KPJ. Šele nemška invazija ji je dala moč in priložnost za uspeh. Po drugi strani Djilas opisuje tudi postopanje predvojnega policije, še posebno svojo lastno aretacijo in mučenje. (L.S.)

TRETJA JUGOSLAVIJA

Razmišljanje ob Ivanovičevi drugi knjigi
OD POLITIČNEGA SODELAVCA

V pretekli številki je KLIC TRIGLAVA zaključil pregled druge knjige 'Demokratska Jugoslavija', ki jo je uredil Vane Ivanovič in ki vsebuje nadaljevanje razprave o njegovem načrtu nove - tretje - Jugoslavije. Te razprave se je udeležilo 19 javnih delavcev v emigraciji. Kakor je poudaril sam urednik, sodelavci te zbirke niso v razpravi nastopali kot predstavniki nekih skupin, odborov ali pokretov in njihova edina želja je bila, da bi njihove ideje in razprave povzročile resno razmišljanje med ljudmi doma. Pri tem je seveda jasno, da so se, kar se emigracije tiče, javno opredelili v pogledu takih bistvenih stvari kot so pravica do samoodločbe, potreba nadaljnjega obstoja Jugoslavije, bodoča politična struktura jugoslovanske skupnosti in prehod iz komunistične diktature v politično demokracijo. Čeprav je očividno, da so v razpravi sodelovali samo ljudje, ki smatrajo, da je nadaljnji obstoj Jugoslavije v interesu vseh njenih narodov, je vseeno treba dodati, da niso prikrivali težav, ki pri tem obstajajo, kakor tudi ne dejstva, da nove Jugoslavije ne more biti za vsako ceno, zlasti ne demokratske Jugoslavije.

Da gre tu predvsem za razpravo in ne za neko sestavljanje programa, je vi deti tudi po tem, da so nekateri sogovorniki v razpravi jasno omejili vlogo emigracije pri spreminjanju stanja doma. Dr Ciril Žebot recimo opozarja, da bi neki podrobni programi za celotno ustavno in politično preureditev v Jugoslaviji omogočali zmotne predstave, da v svetu obstaja neka akcijsko organizirana politična sila, ki zarotniško pripravlja in komaj čaka na ugoden trenutek, da bi "prevzela" oblast v Jugoslaviji ali v posameznih republikah. Dr Žebot ugotavlja, da se morejo dejanske politične alternative izoblikovati le doma v vsaki republici. Nek drug udeleženec enako smatra, da od zunaj ni mogoče vplivati materialno na ta razvoj, ker prvič emigracija fizično umira, drugič pa se depolitizira odn. prilagaja novim okoljem in vanje vrašča. Zato sploh ne pride v poštev kot kakšna politična alternativa. Samo tako realno stališče daje potem tej razpravi in idejam izraženim v njej, gotovo vrednost, ker je samo ta način sprejemljiv za ljudi doma. Drugo je bodisi pustolovščina (kot se je zelo konkretno izkazalo pri lanski ustaški diverziji v Bosni), bodisi demagogija zavoljo oboževanja manjših ali večjih firerjev. V kolikor ljudem doma ne moremo nuditi idej, ki so organsko povezane z obstoječimi pogoji in procesi, zapravljamo čas z mlatenjem prazne slame.

* PRED 22 LETI (Konec članka s 4. strani)

KLIC sam še daleč ne dosežajo popolnosti. Vendar bodo nekoč, taki ali drugačni, dobro ali slabo vplivali na življenje v boljše urejeni domovini. Zato je prav, da se spomnimo, kakšni so ideali. "

NAČELA IN ČUSTVA

Nekaj takega mlatenja je tudi v Ivanovičevi knjigi in to tam, kjer je mogoče zaznati željo, da se gotovi procesi v Jugoslaviji ignorirajo odn. da je treba pomakniti uro nazaj. Nobenega dvoma ni, da je včasih zelo težavno vskladiti načela s čustvi odn. čustva z načeli in priznati drugim iste pravice, ki si jih lastimo zase. Kako si recimo nekdo more predstavljati, da bo mogoče zbrisati z zemljevida republiko Macedonijo, ki obstaja sedaj že 28 let? Ali ignorirati dejstvo, da predstavljajo muslimani v Bosni in Hercegovini ne le versko ampak tudi že etnično in torej via facti politično skupnost? Ali smatrati, da enakopravnost jugoslovanskih državljanov pomeni politično uveljavljanje v vseh republikah ne glede na domicil ter proporcionalno in ne paritetno zastopstvo pri skupni oblasti? Ali je sploh možno pomisliti na neko jugoslovansko skupnost, ako se Hrvati izjavijo proti njej? Razvijati misli na podlagi takih postavk je zgubljanje časa, katerega si morda lahko privoščijo samo emigracija, ljudje doma pa prav gotovo ne. Ne gre torej samo za to, ali je nekdo za Jugoslavijo, ampak gre tudi za to, za kakšno Jugoslavijo je. In tu se pri nekaterih načela nedvomno bi-jejo s čustvi. Odbiti gotove poglede in stališča z izgovorom, da dišijo po nacionalizmu, je nesprijemljivo in politično zelo kratkovidno. To velja tako za one v emigraciji kot za tiste v Jugoslaviji.

Poudariti je treba, da so bili vsi prispevki v razpravi objavljeni v celoti in da ni urednik poskušal nikogar omejiti ali cenzurirati brez avtorjevega pristanka. V tem je tudi dobra stran te zbirke, kar nedvomno potrjuje njen namen, da povzroči resno razmišljanje ob soočenju mišljenj, ki jih delijo tudi ljudje doma. Ideje o policentризmu, o narodnih vojskah, o republiškem in zveznem državljanstvu ter posebno o nalogah in odgovornostih prehodnega stanja so vredne velike pozornosti. Glavna skrb, ki je prevečala precēj sogovornikov glede premestitve prestolnice jugoslovanske skupnosti iz Beograda, je bila delno politična in delno gospodarska, t. j. koliko bi to stalo in ali ne bi to tako obremenilo davkoplačevalce, da bi povzročilo politično nerazpoloženje napram skupnosti sami? Razpršitev zveznih ustanov po republikah (policentризem) bi bila zato bolj primerna rešitev, s tem da bi nekatere sorodne ustanove morale biti v istem kraju.

PRAVICE DOMICILA

Hrvat Ilija Jukić je bil edini, ki je načel vprašanje narodnih vojska in se zavzel za skupno jugoslovansko vojsko po eni strani in lokalne vojske v Srbiji, Hrvatski in Sloveniji po drugi strani. Ta sistem se dejansko že počasi uvaja v današnji Jugoslaviji, kjer imajo tako redno jugoslovansko vojsko kot tudi teritorialne enote. Malo ali ničesar ni bilo v razpravi rečenega o pomoči nerazvitim predelom in o drugih gospodarskih problemih. Potrjena je bila važnost enotnega tržišča in nekaj opomb je padlo tudi v pogledu odnosov z Evropsko gospodarsko skupnostjo.

Dalje je bilo izraženo mnenje, da bi demokratska Jugoslavija morala voditi politiko neopredeljenosti (v zu-

nanjem političnem pogledu namreč) z ozirom na svoj zemljepisni in strateški položaj. Očividno je, da bi bilo potrebno to razpravo o tem nadaljevati.

Slovenski udeleženci so se tudi zavzeli za to, da bi imel državljani pravico do političnega udejstvovanja samo v republiki, v kateri ima domicil. Isto naj bi veljalo za nakup zemlje. Medtem ko so se nekateri srbski sogovorniki upirali, češ da bi to kršilo osnovne človeške svoboščine in enakopravnost vseh državljanov Jugoslavije, so slovenski udeleženci opozorili na stoletno borbo slovenskega naroda, da postane in ostane gospodar na svoji zemlji. Danes imamo v Sloveniji okoli sto petdeset tisoč delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in je tako več kot nujno, da se njihove pravice jasno določijo. Podobna rešitev velja tudi v Švici v odnosih med posameznimi kantoni in nikomur ne pride na misel, da bi trdil, da je Švica zato kaj manj demokratična.

Vprašanje prehoda iz enopartijske diktature v politično demokracijo je dejansko najbolj problematično vprašanje. Ne le zato, ker nihče ne ve, kdaj bi za tak prehod dejansko napočil čas, ampak tudi zato, ker bo treba vzeti v poštev, da so ljudje v tako dolgi dobi enopartijskega zastraševanja politično precej otopeli. Zato bi bila verjetno potrebna daljša prehodna doba, predno bi postavili vprašanje nadaljnjega obstanka Jugoslavije. Kake radikalne spremembe bi že na samem začetku utegnile vreči vso državo v kaos, katerega bi izkoristile tuje sile, a zlasti sosednja iredenta. To velja brez dvoma za vse narode Jugoslavije, pa bi zato vsakršna kampanja za takojšnjo neodvisnost tega ali onega naroda lahko imela nepopravljive posledice. Medtem, ko so udeleženci razprave odločno za samo-odločbo, - da se vprašanje Jugoslavije že enkrat razčisti, - vsaka akcija na vrat na nos v tem pogledu ne bi bila koristna. Zato so se zavzeli za pomirljivost med jugoslovanskimi narodi in zavrgli vsako misel o obračunavni in maščevanju.

Čeprav je možno, da bo kdo rekel, da ta razprava predstavlja donkihotsko borbo z mlini na veter, bo verjetno le držalo mnenje nekega udeleženca, da predstavljajo Ivanovičevi sestanki in knjige danes edini primer izmenjave mišljenja med pripadniki jugoslovanskih narodov v emigraciji. To je vsekakor pomembno, ako se zavedamo, da je dialog med jugoslovanskimi demokrati v domovini danes nemogoč in da Zveza komunistov trdi, da je ona edina v stanju zagotoviti jugoslovanskim narodom miren, svoboden in vztrajen napredek. Ta dialog naj bi bil verjetno še bolj ploden, ako bi se krog udeležencev Ivanovičevih razprav še bolj razširil. Toda to se lahko zgodi samo, ako se nekateri od sedanjih udeležencev otresejo gotovih pomislekov in predsodkov. Z ozirom na to, da je poudarjeno, da udeleženci ne predstavljajo nobenih skupin, odborov ali pokretov, je kriterij za udeležbo pri razpravi očividno osebnega značaja in s tem tudi političnega. Uspeh Ivanovičeve pobude je odvisen od tega kriterija.

KLERIKALIZEM

Le kaj je pičilo Šetince, da se je spravil na duhove iz preteklosti in preganja belogardizem in klerikalizem? — Srboriti govor v Žužemberku (gl. Od meseca in meseca) je mogoče deloma pojasniti s krajevnimi razmerami. Suha krajina je bila revna, a verna, in je dala malo partizanov in veliko domobrancev. Vojna leta so sicer že daleč za nami, a borci živijo v preteklosti in se hranijo s spomini. Zaradi tega se zde mladini zastareli in strahotno dolgočasni. Prav ta naveličanost mladine jih spodbuja k novemu pogrevanju spominov. Dvigajo revmatične prste v svarilo in povzdigujejo hripav glas, kako bo vse vzel hudič oziroma razredni sovražnik, če ne bodo budni.

Kadar se torej zberejo partizanski borci, kot so se zbrali na proslavi v Žužemberku, je obujanje strahov iz preteklosti neizbežno. V Žužemberku pa so se zbrali, ker so jih tja povabili krajevni mogotci. Poseben odbor je že dolgo razmišljal, kje bi proslavili obletnico 14. in 15. divizije. Odločiti se je bilo težko, ker so imeli malo denarja, le 2 milijona. Tedaj je Žužemberk obljubil, da bo stroške, če treba, pokril iz svojega. Krajevni mogotci, petelini na domačem ognjišču, so častihlepni, oblastiželjni in nestrpni, kot se partijskim oblastnikom spodobi. Čutijo, da med ljudmi niso posebno priljubljeni. Moti jih, da ljudje še zmeraj hodijo v cerkev. Jeze se, da je žužemberški župnik ubral nadvse demokratično pot in je pobiral podpise za zidavo cerkve, ki je krajevni petelini niso hoteli. Da bi se pokazali gospodarje, so povabili borce na proslavo prav na žegnanjski dan. Tako so jo župniku lepo zagodli. Med veliko mašo so na trgu priredili hrušč in trušč velikega zborovanja.

Pobalinske norčije, ki jih zganjajo trebušasti in plešasti odrasli, so žalostno spričevalo za družbo in oblast, toda v tem primeru niso zadostno in popolno pojasnili za srboriti govor. Šetinc se je vsajal nad klerikalizmom že šest dni prej na sestanku s pedagoškimi svetovalci v Ljubljani. Govorili so o aktivnosti cerkve, ki "v nekaterih primerih presega z zakonskimi predpisi začrtan krog dejavnosti" in Šetinc se je repenčil "proti oživljanju političnega klerikalizma, katerega znamenja se ponekod kažejo." Navdihnile ga torej niso le ruševine žužemberškega župnišča in krajevne razmere, ampak mu je borba proti klerikalizmu že dalj časa ležala na srcu in je le poiskal primerno priložnost, da jo obesil na veliki zvon.

Slovenecem širom sveta, ki so pred dolgimi leti zapustili domovino ožigosani kot belogardisti, lahko torej poskoči srce od veselja, da vsa ta dolga leta komunističnega pritiska niso mogla izkoreniniti idej, za katere so se borili. Šetincev govor bo torej dobro del ne le partizanskim borcem, katerim je bil namenjen, ampak tudi domobranskim. Pa vendar bi rekli, da je veselje na tej in na oni strani v resnici le otožen nasmeh ob spomenu na stare dni. Spet se počutijo mlade, ko poživljajo stare boje, v srcu pa vedo, da so stari časi minili in da se več ne vrnejo. Klerikalizem, kot ga je slikal Šetinc, še v Argentini ni več. Sedanji slovenski škofje ne bi bili klerikalci niti v drugačnih razmerah, če jim svetna oblast ne bi delala toliko preglavic kot sedaj. Mlajšim duhovnikom

(Zaključek na 13. strani zgoraj)★

Od meseca do meseca

TITO NA SUTJESKI

Za dan borca so na Tjentištu proslavili 30-letnico bitke na Sutjeski. Z več kot 6000 preživelimi borci je Tito na predvečer na prostem gledal film "Sutjeska", na praznik dopoldne pa je govoril na velikem zborovanju o bitki, v kateri so se partizani izmuznili iz jeklenege nemškega obroča. "Tukaj je bila izbojevana zmaga, ki je omogočila, da je resnica o našem boju prestopila naše meje; prišla je v svet, ki je zvedel, kdo se tukaj bori," je rekel Tito, ni pa omenil angleškega kapetana Deakina, ki je bil med bitko pri Titu in ima največ zaslug, da je svet zvedel, kdo se bori. Tito je govoril o junaštvu in težavah, ker so bili partizani slabo oboroženi in so jedli travo in konjsko meso, da bi si obdržali golo življenje. "Zmagalo je to, da so vodili boj komunisti, da so bili vselej v prvih vrstah in da so duh, ki ga je bilo čutiti med komunisti, enotnost in smer partije prežemali vse borce brez kakršnekoli razlike, bodisi člane partije in tudi druge.... Tako bi moralo biti tudi danes."

Tito je dejal, da so bile sovražnikove sile večje, kot so takrat mislili. Proti partizanom so tudi sprožili gonjo, da uničujejo vero in podobno. "Danes taisti ljudje, ki so se tedaj skupaj z Nemci in Italijani bojevali proti nam, opravljajo v tujini enako umazano delo in še naprej klevetajo naš junaški boj, ga skušajo razvrednotiti in si izmišljajo različne laži, da bi očrnili podobo našega borca in ves naš osvobodilni boj." Toda država je po vojni dosegla velike uspehe in je enotna. "Poskusi, da bi skalili bratstvo in enotnost, so se izjalovili. Uspelo nam je opraviti vse notranje anomalije in preprečiti dejavnost nasprotnikov našega družbenega sistema. Danes je naša skupnost enotna prav po zaslugi bitk, kot je bila ta, ki je bila morda največja in najtežja od vseh."

Tito je ponovno poudarjal, da morajo biti komunisti "enotni in složni ter dajati zgled drugim, kako je treba ravnati v vsakem okolju. Nekaj časa je bilo pri nas opaziti nekatere slabosti. Danes je ZK spet postala močna, utrdila je svoje vrste in varuje bratstvo in enotnost naših narodov, čuva našo državo pred vsakomer, ki bi poskušal skaliti njeno notranjo enotnost ali poseči v njeno integriteto in neodvisnost." Opraviti je treba vse tiste slabosti, ki še obstajajo. Borci imajo prav, "če so včasih nezadovoljni, če tu in tam vidijo, da hoče kdo izrabiti današnjo konjunkturo in si na račun našega boja in prelite krvi zagotoviti ugodnejše življenje. Enakopravnost mora biti. Vprašanje življenjskega standarda naših ljudi je eno bistvenih in za to se sedaj bojujemo." Po ustavi bo delavski razred osnovni nosilec družbenega razvoja. "Tisti pa, ki bodo hoteli bogateti na račun delavskega razreda, bodo imeli nad seboj zelo strogo nadzorstvo.... Pridobitve revolucije morajo biti predvsem namenjene tistim, ki so se med to revolucijo bojevali, vsem našim narodom, ne pa posameznikom."

Nova ustava se zdi Titu zgodovinsko pomembna. Kongres ZK in nova zvezna skupščina "morajo še bolj

utrditi temelje našega bratstva in enotnosti naših narodov. Tako bodo še več pridobile vse naše republike, njihova enakopravnost bo še bolj popolna. Federacija pa bo seveda imela vlogo centra, koordiniranja in še druge vloge." Ljudem je treba reči pojasniti, "da bi jih lahko prepričali, moramo ravnati in delati tako, da bodo videli, kaj delamo in da nam bodo zares verjeli." Naloge so tudi v prihodnje velike. "Pogosto se sami kritiziramo, zdi se mi pa, da preveč podcenjujemo tisto, kar smo dosegli." Ko se človek ozre na novo podobo Jugoslavije, se vpraša, "zakaj dovoljujemo, da nekateri sovražniki našega družbenega razvoja omalovažujejo naš boj, a ne le boj, temveč jemljejo vrednost tudi vsemu tistemu, kar smo dosegli v naši državi. Le kaj je obstajalo tedaj, ko so se menjavale vlade v bivši Jugoslaviji?"

Tito je pojasnil, zakaj se mora "skupaj s svojimi tovariši intenzivno ukvarjati z zunanjo politiko. Imajo nas namreč za ene od glavnih pobudnikov politike neuvrščanja. Jugoslavija si je s tem pridobila velik ugled in temu se moramo posvetiti." Načela neuvrščanja vedno bolj prevladujejo na svetu. "Nehru je umrl. Sukarno je umrl. Naser je umrl, mi pa, ki smo ostali, nadaljujemo to delo." Ne koncu je Tito govoril tudi o zdomcih, ki jih je zdaj že 700.000. Ni problem v tem, da gredo na tuje ljudje iz revnih krajev, da bi kaj zaslužili. "Meni je žal, in v tem je problem, da odhajajo od nas kadri, ki smo jih usposabljali," čeprav bo tudi njim koristilo, če spoznajo visoko tehnologijo. "Vendar so nam danes takšni kadri potrebni, premalo jih imamo. Zato si moramo prizadevati, da bi postopoma in po možnosti zviševali zasluzke, da se naš človek ne bi oziral po Nemčiji." V preteklosti so se zaleteli in so mislili, "da je dovolj, če samo sprejemamo dekrete, pa bo šlo vse gladko. Toda to nas je precej stalo. Danes si moramo prizadevati, da bomo vse bolj organizirali in ustvarjali pogoje, da se bodo naši ljudje vračali domov," je dejal Tito.

PRIMORSKI BORCI

Osrednja slovenska proslava dneva borca je bila v Ilirski Bistrici, kjer so se 4. julija zbrali nekdanji borci tretje prekomorske brigade. Nekdanji komisar te brigade France Hočevnar je povedal, da se je več kot 15.000 primorskih Slovencev vključilo v prekomorske brigade in se udeležilo osvobodilnega boja v domovini. Poudaril je, da je zanje to pomenilo "obliko udeležbe v NOB in ljudski revoluciji" in jim zato "pripadajo enake pravice kot drugim borcev." Toda nekatera vprašanja teh prekomorcev še niso rešena in "bi bilo prav, da bi jih uredili še letos ob 30-letnici ustanovitve prekomorskih brigad." Hočevnar je zanemarjenim borcev vtil nekaj upanja, ker jim je povedal, da je "politično vodstvo republike že sklenilo, da se pripravi republiški zakon o prekomorcih."

ŠETINC O KLERIKALIZMU

V Žuženberku so 15. julija slavili obletnice partizanskih enot. To slavlje na nekdanjem belogardističnem Dolenjskem je sekretar sekretariata CK ZKS Franc Šetinc izrabil za klic v boj proti klerikalizmu. "Belogardizem

je bil najbolj drastična zloraba vere," je dejal Šetinc. "To je bil skrajni klerikalizem... Kako je vse to daleč od vere, ni treba posebej dokazovati. Zato človek, veren ali ateist, ne more oprostiti tistemu delu duhovščine, ki se še ni uradno odpovedal belogardizmu in ga obsodil zaradi najhujše zlorabe vere in cerkve, pa tudi zaradi izdaje naroda... Dokler cerkvena oblast tega ne bo storila, bo nosila hipoteko, spričo katere se človek ne more otresti prepričanja, da iskra protirevolucionarnih, s tem pa tudi protinarodnih teženj še tli. Dokler ta ne ugasne, človek ne more biti miren.

"Isto velja za človeštvo," je izjavil Šetinc in navezal misel na neonaciste, šovinistično gonjo proti slovenski manjšini v Avstriji in Italiji in nacistične moritve. Na to je opomnil "zaradi poskusov in oživljenja belogardizma, ki bi rad spet prišel iz mišjih lukenj na beli dan. Pri nas so bili posamezniki in skupine, ki so se zavzemale za tako imenovano narodno spravo. Govorili so: zbogajmo se, saj so se dogajala nasilja na obeh straneh." Pri tem se delajo, da ne vedo, da so bila nasilja na partizanski strani "naključna, neorganizirana in posamezna", na drugi strani pa so bili "sistematični, široko zasnovani, med seboj povezani zločini." Belogardizem je bil "najhujša zloraba ljudi, Suhokranjcev." Izkoriščal je njihovo vero in zatiral vse, kar je napredno. "Zakaj govorim o tem? Zato, da bi se vsakomur, tudi tistemu, ki je še zaslepljen, končno odprle oči.

"Ko opozarjemo na nevarnost oživljanja klerikalizma," je rekel Šetinc, "mislimo predvsem na gorje, ki ga je navsezadnje najbolj občutil suhokranjski človek. Zato boj proti klerikalizmu ni samo zadeva zveze komunistov, to je naloga vseh, ki želijo resnično svobodno socialistično družbo, osvobojeno vseh zlorab. Ne dovolimo, da bi v imenu cerkve razvijali razne socialne, športne, kulturne in druge dejavnosti, ki poskušajo tekMOVATI s samoupravnimi ustanovami. V ozadju tega je namera, da bi verniki začeli verjeti, da v institucijah samoupravne družbe niso enakovredni in zato potrebujejo svoje posebne organizacije. To ni res." Socialistične sile se bore za samoupravne pravice vseh, vernikov in ateistov. ZK zato nasprotuje "vsem tistim, ki ne vidijo razlike med vero in klerikalizmom. To nam vsem daje pravico, da se postavimo po robu delovanju cerkve, duhovščine in laikov, ki si s psihološkim pritiskom ustvarjajo ozračje ogroženosti in zapostavljenosti verujočih. To meji že na nestrpnost, iz kakršne so nekdanj nastajali katoliška akcija, stražarji, vaške straže, razne legije in podobno.

"Vprašujemo se, zakaj slovenska cerkvena oblast še vedno vzdržuje uradne zveze z emigrantsko duhovščino," je dejal Šetinc. "Kakšne namere ima? Zakaj dovoli, da žužemberški duhovnik potem, ko zbor volilcev izrazi svojo voljo, z zbiranjem podpisov prešteva še glasove vernikov? Ob teh in podobnih pojavih se bo morala Cerkev na Slovenskem zamisliti, ker bo sicer sama kriva, če bo prišlav nasprotja s socialističnimi silami, torej tudi z verniki, kakor že dolgo opozarjamo. Če vernosti ljudi ne morejo krepiti v cerkvi, je tudi s politiko ne morejo nadomestiti. Spreminjanje raznih

obredov v politične manifestacije resnični veri ni v prid, ker jo, narobe, vklepa v spone namenov, ki z vernostjo nimajo nič skupnega. Klerikalizem ni vera, temveč je nasilje nad njo, politikanstvo, boj za zemeljsko oblast, utrjevanje svoje ekonomske moči itd., kakor je dejal pokojni Boris Kidrič. Zato šele socialistična družba ustvarja razmere za resnično versko svobodo."

Šetinc je govoril o velikem povojnem napredku in dejal, da so nove generacije, rojene v socializmu, "zvečine našle pravo pot", čeprav "niso bile osvobojene vseh tujih in celo sovražnih vplivov." Starejši ljudje žele, da le ne bi bilo vojne. Zato tudi obsojajo "vse, ki poskušajo še vedno zastrupljati ljudi z napovedmi, da bodo prišli 'naši', ki jih predstavljajo iz desetletja v desetletje, medtem ko nekaterim od čakanja že sivijo brade." Med temi so tudi taki, ki so se šele v socializmu izkopali iz gospodarskih težav in "so skregani z belim kruhom." Šetinc je primerjal velike dosežke z govoricami, da gospodarske težave pomenijo razsulo. Toda podobne in večje težave pestijo tudi razvita gospodarstva ZDA, Britanije, Francije in drugih. Zdaj je treba izrabiti ugodno politično ozračje po Titovem pismu, mobilizirati vse rezerve, utrditi družbeno in delovno disciplino in razširiti samoupravljanje na vse ravni, je dejal Šetinc.

RIBIČIČ ZA PODPRESEDNIKA

Predsedstvo SFRJ je 9. julija na Brionih soglasno izvolilo Mitjo Ribičiča za novega podpredsednika. Njegov mandat je začel veljati 1. avgusta, ko je potekel enoletni mandat Rate Dugonjiča. Temu se je Tito zahvalil, ker je "spodbujal in razvijal zelo živahno in plodno dejavnost predsedstva". Predsedstvo je tudi imenovalo delegacijo za konferenco neuvršenih v Alžiru, ki jo bo vodil Tito. Miloš Minić je poročal o konferenci v Helsinkih. Generalpolkovnik Ivan Dolničar, sekretar sveta za zadeve narodne obrambe, pa je poročal o seji sveta, ki je bila 28. junija. Predsedstvo je podprlo predloge sveta o ustavnem in statutarnem urejevanju narodne obrambe, o osnutku novega zakona o narodni obrambi in o finansiranju JLA.

Kaže, da so bila netočna poročila v zahodnem tisku, po katerih naj bi bil Ivan Dolničar odstavljen. Napačno so ga tudi šteli za "šefa partijske organizacije."

DINAR PLAVA

Zvezna skupščina je bila 12. julija sprejela pet zakonov, ki naj olajšajo položaj gospodarstva, ker za okoli 2600 milijonov din zmanjšujejo davke in prispevke iz gospodarstva v letošnjem letu. Zvezni sekretar za finance Janko Smole je naznanil, da je vlada sprejela drseči tečaj za dinar. Doslej je Jugoslavija vztrajala pri čvrstem dinarskem tečaju in se naslanjala na dolar in na pravila mednarodne monetarne organizacije, ki ne dovoljujejo odstopanja. Zaradi tega, je rekel Smole, se je politika dinarja čedalje bolj odmikala od politike drugih valut. Pretilo je, da bi za izvoz v Jugoslavijo pritekali le dolarji, odtekale pa čvrstejše valute. Če bi ostali pri čvrstem dinarskem tečaju, bi morali administrativno omejevati devizno tržišče, kar bi spravilo v nevarnost plačilno bilanco. Zvezni izvršni svet je zato sklenil ostati pri pariteti dinarja, ki

sloni na zlatu. Narodna banka bo poskrbela, da se bodo sproti prilagajali spremembam v tečajih drugih valut. Nemška marka se je podražila za 3%, ameriški dolar pa pocenil za 3,7%.

S 13. julijem so veljali naslednji tečaji glavnih valut:

ZDA	\$1	15,95
Avstrija	100 Sch	80,45
V. Britanija	£1	36,27
Francija	100 Fr	344,51
Italija	100 L	2,43
Švica	100 Fr	495,83
Švedska	100 Kr	347,02
Avstralija	\$A1	19,00
Nemčija	100 DM	594,00

TIKVICKI Odstavljen

Na isti seji 12. julija je zvezna skupščina potrdila spremembe v zvezni vladi. Razrešen je bil Muhamed Hadžić, sekretar za zunanjo trgovino, ker mu je potekel mandat. Na njegovo mesto je bil imenovan Emil Ludviger. Geza Tikvicki je bil odstavljen, ker da mu je Socialistična zveza Vojvodine odrekla zaupanje. V resnici so Tikvickega očrnili skupaj s Tepavcem in Čanadanovićem in je pokrajinski komite ZK Vojvodine 15. junija odločil, naj izgubi položaj.

Pokrajinska skupščina Vojvodine je 12. julija odpoklicala Macas Kelemena iz predsedstva SFRJ. Tudi tega so potlačili v koš z liberalci in tehnobirokrati.

ČISTKA V MAKEDONIJI

Makedonski republiški sekretar za notranje zadeve Ljupčo Arnaudovski je odstopil in komisija za izvolitve in imenovanja je 11. julija sprejela odstop. Niso povedali, kako se je Arnaudovski pregrešil.

Krajevna organizacija ZK Vodno v Skoplju je 11. julija izključila iz ZK nekdanjega predsednika konference ZK v Skoplju Čamur Tahirija. Obtožen je bil "grupaštva."

SPREMEMBE V SLOVENIJI

Republiški zbor slovenske skupščine je 5. julija potrdil spremembe v slovenskem izvršnem svetu. Razrešili so Toneta Tribušona, Tomaža Bizajla, Marjana Dolenca, Franca Kočevarja, Franca Razdevška in Zoro Tomič. Zvone Dragan je bil izvoljen za novega podpredsednika, Miha Butara za člana vlade in republiškega sekretarja za narodno obrambo, Anton Fazarinc za člana vlade in republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo, Drago Petrovič za člana vlade in republiškega sekretarja za gospodarstvo, Ela Ulrih-Atena za člana vlade in sekretarko za prosveto in kulturo, Vlado Klemenčič in Marjan Lenarčič pa za člana vlade. Predsednik Andrej Marinc je tako prvič prečistil svoj izvršni svet.

VLAHOVIĆ ZBOLEL

Veljko Vlahović, 59-letni član predsedstva ZKJ, je obiskoval svoj rodni kraj Kolašin v Črni Gori, ko je 21. julija dobil infarkt. Naslednji dan so ga s helikopterjem odpeljali v vojno bolnišnico v Beogradu, kjer so zdravniki

poleg nevarne srčne bolezni ugotovili tudi pljučnico in poslabšanje sladkorne bolezni. Po 10 dneh so izjavili, da se je stanje izboljšalo. Vlahović je bil španski borec, je med vojno vodil radio Svobodna Jugoslavija v ZSSR in se po vojni uvrstil med vodilne komuniste.

POLJOBANKA

Zapletena zadeva z Jugoslovansko kmetijsko banko, ki je bila na čuden način odškodovana za \$1.8 milijona, bo še enkrat prišla pred sodišče. Vrhovno sodišče Srbije je namreč 6. julija razveljavilo obsodbo Milivoja Kojića in Morica Elazarja, ki sta bila lanskega novembra obsojena ne 20 let ječe zaradi grabeža. Predmet je vrnilo beograjskemu okrožnemu sodišču v ponovno sojenje, ker na prvi razpravi ni bila razjasnjena vloga generalnega direktorja Boška Toneva (ki je bil letošnjega maja obsojen na 5 let ječe) niti ni bilo razjasnjeno, ali je sporazum o proviziji za \$30 milijonov posojila pri pariški Banque de l'Indochine odobril kreditni odbor banke.

KADAR NA OBISKU

Na Titovo povabilo je bil prvi sekretar CK Madžarske Janos Kadar "na prijateljskem obisku" v Jugoslaviji od 10. do 13. julija. Priletel je na puljsko letališče in od tam tudi odletel, vmes pa se je pogovarjal s Titom na Brionih. Ugotovila sta, da se "prijateljski odnos in vsestransko sodelovanje" uspešno razvijalo "ob obojestranskem upoštevanju specifičnih poti izgradnje socializma in posebnosti mednarodnega položaja obeh držav," kot je rečeno v skupnem poročilu. "Zelo pozitivno" sta ocenila partijsko sodelovanje, ugotovila - možnost nadaljnje okrepitve sosedskih odnosov in izjavila, da manjšine predstavljajo "most med obema državama." Pozornost sta posvetila gospodarskemu sodelovanju in ocenila, da je treba čimbolj izkoristiti še "precejšnje možnosti." V pogovorih o mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju "je prišla do izraza enakost ali podobnost stališč obeh strani o bistvenih vprašanjih."

CEAUSESCU NA BRIONI

Na Titovo povabilo je prišel 15. in 16. julija na Brione generalni sekretar romunske KP in predsednik državnega sveta SR Romunije Nicolae Ceausescu. Tudi z njim sta ugotovila, da se je "še naprej vsestransko razvijalo sodelovanje na že uveljavljenih načelih enakopravnosti in vzajemnih koristi, ob obojestranskem upoštevanju specifičnosti poti v izgradnji socializma in mednarodnega položaja obeh držav," pravi sporočilo. Ocenila sta medsebojne stike in sodelovanje, največ pozornosti pa sta posvetila mednarodnim vprašanjem. "Predsednika menita, da lahko da pozitiven razvoj v Evropi trajne rezultate samo, če bo zagotovljena enakopravna udeležba in popolno spoštovanje koristi vseh evropskih držav, da se dokončno zavrne uporaba sile in grožnja s silo, premosti blokovska razdeljenost in če bo to enako doseženo na vseh območjih celine, včevši v Sredozemlju." Govorila sta o OZN, Vietnamu in Srednjem vzhodu. Tito je obvestil Ceausesca o akcijah

neuvrščeni, "S tem v zvezi sta ugodno ocenila prispevek neuvrščenih držav v boju za mir in družbeni napredek, za neodvisnost in demokratizacijo mednarodnih odnosov proti imperializmu, kolonializmu, neokolonializmu in vsem drugim oblikam hegemonije." Pozdravila sta partijske stike in menila, "da je nujno še na rej razvijati in krepiti različne oblike sodelovanja med vsemi silami, ki se borijo za napredek in socializem." Ugotovila sta "istovetnost ali zelo veliko sorodnost stališč o najpomembnejših aktualnih mednarodnih vprašanjih, o katerih sta razpravljala," je rečeno v sporočilu.

OBISK IZ BANGLADEŠA

Ministrski predsednik Bangladeša Mujibur Rahman je bil na obisku v Jugoslaviji od 26. do 31. julija kot gost predsednika zveznega izvršnega sveta Džemala Bijedića. Pogovarjal se je o neuvrščenih zadevah in se Jugoslaviji zahvalil za podporo, ki jo je od vsega začetka nudila Bangladešu.

ZUNANJA TRGOVINA

V prvem polletju letos so v Jugoslavijo uvozili za 33.8 milijard dinarjev, izvozili pa samo za 20.67 milijard dinarjev, Zunanje trgovinski primankljaj je torej znašal 13.14 milijarde dinarjev, lani v prvem polletju pa je znašal 6.26 milijarde dinarjev. V primeri s prvim polletjem lani se je uvoz povečal za 38%, izvoz pa za 13%. Uvoz v Slovenijo je v prvem polletju letos znašal 7.01 milijarde dinarjev, kar je za 48% več kot v prvem polletju lani. Letošnji zunanjetrgovinski primankljaj Slovenije znaša 2.92 milijarde dinarjev, lanski polletni pa je znašal 1.2 milijarde dinarjev.

Tolažijo se s povečenimi nakazili jugoslovanskih delavcev v tujini in z deviznim prilivom od turizma, ki letos zelo dobro obeta. Že junija je bil naval tujcev precejšen, z julijem pa so se letovišča napolnila posebno ob morju. Padec dinarja v primeri z nemško marko in avstrijskim šilingom je pritegnil še več Nemcev in Avstrijcev na poceni in sončne počitnice.

CENE RASTEJO

Sindikati so vedno glasnejši z opozorilom, da naraščanje cen in stroškov resno ogroža življenski standard delavcev in da so s tem v nevarnosti tudi nakateri ključne postavke stabilizacije politike. Predsedstvo Zveze sindikatov Jugoslavije je znova izreklo to opozorilo na seji 10. julija. Povedali so, da so realni osebni dohodki zdaj za 8% manjši kot lani, ker so cene v enem letu narasle za 17.9%, življenski stroški za 21% in izdatki za prehrano za 25.8%. Kot je dejal sekretar Mustafa Pljakić, najhuje trpe mestne družine, zlasti delavske, ker si del prebivalstva pomaga z nakazili iz tujine, kmetje ob mestih pa pridobe zaradi višjih cen pridelkov. Jože Marolt je dejal, da vpijejo že leto dni, da je treba zavarovati življensko raven, ki pa kljub temu še vedno upada. Na koncu se je govoril podpredsednik vlade Jakob Sirotković in dejal, da problemov ni mogoče reševati z medsebojnim očitanjem med sindikatom in upravo, "ampak z enotno akcijo."

IVAN STANIČ

ANTIPROPAGANDA

Vsi vemo o bedi političnega pisanja v Jugoslaviji. Morda ni niti prav dolžiti novinarjev za to, ker reveži ne vedo, kako bo nekega dne zapihal veter. En dan pišejo, kot so jim rekli Savka Dabčević-Kučar, Marko Nikezić in Čanadanović, drugi dan pa, ko partijski voditelji odletijo, časnikarji zvedo, da je vse to bil birokratizem, anarho-liberalizem in vsi drugi in podobni izmi. Tako sedaj novinarji pazijo, kar zapišejo in uredniki se skrivajo za naslovi takih člankov kot npr. "Amandmani v platformi in platforma v amandmanih", "(Ne)red in (ne)disciplina", "Propaganda in antipropaganda" itd. Človek nima časa brati vseh teh neumnosti, a ogledal sem si članek "Propaganda in antipropaganda", ker ga je napisal Mitja Gorjup, urednik ljubljanskega DELA. Takole piše:

"Pred dnevi so v Ljubljani vrteli posebno oddajo 'Filmskih novosti' o 4. konferenci Zveze komunistov Jugoslavije. Nobenega dvoma ni, da je za življenje partije in dežele to pomemben dogodek. Potrdil je odločenost ZKJ, da pelje naprej bitko za samoupravljanje, z vso vmeno in zagonom revolucionarne delavske sile.

Toda filma je bila za razliko od konference sama paterika. Ves čas smo gledali polno dvorano, montaža je nizala govornika za govornikom. Vmes pa aplavzi in spet aplavzi. Glasba je bila vznesena, povzdignjena, v udarnem ritmu je stopnjevala aplavze, ki so v finalu sploh definitivno prevladali.

Publika? Publika, ki ji je bilo to namenjeno, je začetek sprejela ravnodušno. Od konference, o kateri smo vsi tako in tako ogromno poročali, je med drugim minilo že več kot štirinajst dni. Vseprek so se ljudje med seboj pogovarjali. Potem so prisluhnil. Posamezniki so se smejali, nekateri so začeli govornikom ploskati. Na koncu je skupaj z ljudmi na filmu že ploskala vsa dvorana.

Zakaj? Kdo so ti ljudje? Sovražniki? Opozicija? Domišljavi malomeščani, ki se izživljajo v ljubljanskih kinematografih?

Ne verjamem v sovražnike vse vprek. Ne verjamem v opozicijo, ki naj bi se zbirala v Komuni ali Unionu ob pomladnih večerih. Res ne vem, kdo so bili ti ljudje. Zanesljivo pa vem, kako se dela antipropaganda, ne glede na še tako dober namen."

SPECTATOR

SLOVENIJA POSTAJA STARA

Po statistiki je v Sloveniji v starostni skupini od 0-14 let 24.1% prebivalstva - v Makedoniji pa 32.5%. To kaže, da je Slovenija s svojo nizko nataliteto izrazil primer starega, dočim je Makedonijo primer mladega prebivalstva. Leta 1930 je imela Slovenija 17.500 oseb naravnega prirastka, trideset let pozneje, 1960, je naravni prirastek padel na 12.680 oseb. Povprečna starost v Sloveniji je 32.12 let, dočim je v Črni gori 46.87, a na Kosovu samo 23.12 let. V Sloveniji je bil Nežni spol povprečno star 34.30 let, dočim moški le 31.02 let.

KULTURA IN OMIKA

REVOLUCIONARNA NEPISMENOST

Bosna in Hercegovina zavzemata po nepismenosti drugo mesto v Jugoslaviji in v Evropi. Nepismenih je 670.000 ljudi odn. 23 % prebivalstva republike. Poseka je samo Kosovo z 31 odstotki. Resnici na ljubo je treba dodati, da je bilo v Bosni in Hercegovini pred vojno nič manj kot 70 % ljudi nepismenih. A ko že govorimo o nepismenosti, bo morda naše čitatelje zanimala najnovejša šala, ki kroži po Jugoslaviji. Da me ne bo kdo obtožil slovenskega šovinizma, bom šalo "poslovenil":

Jože Trobentar, eminentni partijski voditelj, obišče Tita, da bi dobil poslednja navodila za alžirsko konferenco Neuvrženih dežel. Ob koncu uradnega razgovora, ga Tito pobara: "Rotacija je pred vrati in tudi Ti, dragi tovariš Trobentar, si na vrsti. Kaj misliš storiti?"

Trobentar: "Veš tovariš Tito, podrezal sem mero-dajne, če bi se dalo dobiti zame kako mesto na Akademiji znanosti in umetnosti."

Tito: "Nikar ne zganjaj neumnosti, tovariš. Vsi vemo, da si odličan revolucionar in borec za samoupravljanje, toda dejstvo je, da si nepismen. Kako neki moreš postati član Akademije znanosti in umetnosti?"

Trobentar: "Oh, saj jaz bi rad postal redni član - ne dopisni..."

Aleksander Bakočević, predsednik srbskega odbora za boj proti nepismenosti, in podpredsednik srbskega izvršnega sveta je nedavno izjavil da je v Srbiji 1, 218.353 nepismenih.

TELEVIZIJSKA MRZLICA

V začetku tega leta je bilo v Jugoslaviji 2, 710.000 televizijskih sprejemnikov - eden na osem občanov - in 5, 500.000 radijskih sprejemnikov, ali dva sprejemnika na sedem občanov. JRT - Jugoslovanska radio in televizija - trdi da je med temi neprijavljenih 350.000 televizijskih sprejemnikov in dva milijona radijskih sprejemnikov. Sedem odstotkov prijavljenih TV sprejemnikov pa je zapečatenih, ker naročniki ne plačujejo naročnine.

KULTURNI PIRATI

Konservatorji ob Jadranu se pritožujejo, ker domači in tuji turisti, opremljeni z najsodobnejšo potapljaško opremo, krožijo okoli nahajališč rimskih galej ter si prizadevajo, da bi odnesli čim več dragocenosti. Del nahajališč je v veliki nevarnosti, da bodo popolnoma izropana.

NOV FILMSKI EP

Srbski režiser Stole Janković končuje film "Smrt fašizmu-svobodo ljudstvu." Film je rezultat "večletnega" zbiranja dokumentarnega gradiva o "raznih zločincih in izdajalcih, ki so po vojni pred jugoslovanskimi sodišči odgovarjali za zločine storjene na ozemlju naše države." V filmu bodo prikazani skoraj vsi nemški poveljeniki,

★ KLERIKALIZEM (Konec članka z 8. strani)

je klerikalizem tako tuj kot večini drugih držav. Navsezadnje smo Slovenci podedovali klerikalizem skupaj z drugimi političnimi - izmi iz Avstrije. In tam, v "buržuaznih" razmerah, ki naj bi mu bile po godu, se ga je Cerkev že davno otresla. Med koroškimi Slovenci ga ni. Včasih ga morda opazimo med goriškimi Slovenci, ki bi po sili radi zavozili nazaj.

Na splošno pa je klerikalizem strah iz preteklosti, ki je znotraj voteč, zunaj ga je pa presneto malo. Šetinc to dobro ve. Zakaj se je zaletel vanj? Rekel bi da iz dveh razlogov: zato, ker čuti, da komunistična oblast ni priljubljena in bi vse nasprotnike rad umazal z blatom iz preteklosti, in zato, ker bi si rad med svojimi pristaši pridobil poceni popularnost. Pokazal bi rad, da je fant na mestu in ne mevža, ki se boji ta črnih. Dokazal bi rad, da izpolnjuje Titovo pismo, ki je v Sloveniji zvenelo precej prazno in nesmiselno. Zagotovil bi si rad položaj v partiji in partiji bi rad zagotovil oblast.

Da se v ta namen poslužuje strahov iz preteklosti ni le žalostno, ampak tudi nevarno. Nevarno je za vse tiste kaplane in župnike v Sloveniji, ki skrbijo za vernike in še posebej za mladino, ki sem in tja brčnejšo žogo, ki skušajo mladini preskrbeti pošteno zabavo in jo odvrniti s cest in potepanja, pijančevanja in uživanja mamil. Na lepem utegnejo spet postati sovražniki ljudstva. Mladina brez njih bo pa še malo bolj zapadla v mladinski kriminal. Š.T.

odgovorni za napad na Jugoslavijo, pravi Janković. Gledalci bodo videli tudi vse tiste, ki so se po vojni znašli na klopih za obtožence skupaj z nemškimi vojnimi zločinci-njihove pomagače, izdajalce Kvaternika, Dražo Mihajlovića, Ljuba Miloša, Nedića, Rupnika in druge pripadnike kvizlinskih, četniških, ustaških in belogardiističnih organizacij." To ne bo film samo o "sojenju", pravi Janković. Poskušal bo prikazati tudi trpljenje in žrtve narodov Jugoslavije ter velikansko škodo in sistematično pustošenje vasi in mest med zadnjo vojno. Film bo "osvetlil... stališče buržoazije in njeno paktiranje s fašisti in nacisti, njeno politiko cepčenja jugoslovanskih narodov." Film bo stal milijon novih dinarjev.

KOROŠKA GROTESKA

Julija meseca so imeli v Ljubljani IX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki ga vsako leto prireja oddelek za slovanske jezike in književnost na ljubljanski filozofski fakulteti. Udeležilo se ga je doslej največje število tujih slavistov-okoli 100. Med njimi so bili univerzitetni profesorji, študenti in prevajalci, ki jim je ukvarjanje s slovanskimi jeziki stroka ali poklic in jim je zategadelj poznavanje slovenščine zanimivo ali celo nujno. Seminarju je prisostvovalo tudi veliko število zamejskih Slovencev. Profesor Janko Messner je imel debatni večer o problematiki ustvarjanja na Koroškem. Izrazil je mnenje, da se sodobni slovenski pisatelj na Koroškem lahko ustrezno izraža samo v groteski, ker samo ta lahko odseva navzdržno stanje, v katerem žive koroški Slovenci.

SPECTATOR

Potujete v Rim — Italijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "DANIELA,"

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051



HOTEL "BLED,"

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.80	Francija:	20.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	70.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Ostale evropske dežele: 1.5 funt sterlinga v odgovarjajoči valuti.

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa: Naročnina plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave.

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan